

СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АКВАКУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

***КОЗАКЕВИЧ В.О., СТУДЕНТ МАГІСТРАТУРИ*,
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ***

Аквакультура є надзвичайно різноманітним видом діяльності та складається з широкого спектру видів, систем та практик. Її економічний вимір створює нові економічні ніші, мається на увазі створення робочих місць, більш ефективне використання місцевих ресурсів та можливості для продуктивного інвестування. Внесок аквакультури у торгівлю, як на місцевому рівні, так і міжнародному, також зростає.

Основними видами продукції аквакультури в Україні є риби (як російський осетер, севрюга, білуга і стерлядь). За даними цього року було виловлено 7,9 тис. т рибних ресурсів, а це на 7,8 % більше за показники аналогічного періоду 2015 року. Загалом, у водоймах України вилов рибної продукції становив 4,2 тис. т, а це майже наполовину більше (47 %) за аналогічний період минулого року.

З цих обсягів 1,5 тис. т риби було виловлено у внутрішніх водоймах, що на 34,9 % більше ніж 2015 року. Зокрема, вилов продукції аквакультури та спеціальних товарних рибних господарств становив 1 тис. т (+52,1 %)[1].

На 54,7% збільшився вилов риби в Азово-Чорноморському басейні, який становив 2,7 тис. т. У Україні є кваліфіковані науковці-фахівці з аквакультури, гарні дослідні установи, які зробили значний внесок у зростання сектору. Однак протягом останнього десятиріччя середньорічне зростання аквакультури України було багато більш повільним, аніж у середньому у світі (11 %). Прогрес у вирощуванні риби був досить гарним, але зараз має тенденцію до уповільнення.

«Аквакультура» означає вирощування або культивування водних організмів з використанням технологій, створених для збільшення продуктивності організмів понад природні можливості довкілля; організми лишаються власністю фізичної або юридичної особи протягом процесу вирощування або культивування аж до і включаючи

* Науковий керівник: Вдовенко Н.М., д.е.н., професор

збір врожаю.

Аквакультура за напрямками розподіляється [2]:

- товарна – вирощування товарної риби та її реалізація;
- відтворення водних біоресурсів – діяльність суб'єктів аквакультури, що пов'язана з вселенням у водні об'єкти підро б'єонтів для відновлення їх популяцій та поповнення запасів риби;
- надання рекреаційних послуг – діяльність, пов'язана з організацією відпочинку громадян, надання права спортивного та любительського рибальства, зелений туризм тощо.

В Україні об'єктом аквакультури є також надзвичайно малі кількості ракоподібних. Останні мають потенціал для збільшення обсягів виробництва у майбутньому.

Розвиток аквакультури відбувається по всій території України, і досить часто у сільських місцевостях та у периферійних районах рибне господарство є таким видом діяльності, від якого залежить життєздатність цих місцевостей, де хронічно бракує альтернативних можливостей з працевлаштування. Аквакультура, зокрема малакокультура та сажалкове виробництво, може давати додатковий дохід для рибалок або бути альтернативою для працівників, звільнених у секторі рибальства, оскільки морська аквакультура потребує кваліфікованих фахівців для роботи на човнах.

В Україні у сфері аквакультури або рибного фермерства задіяно більше 4600 суб'єктів господарювання різної форми власності. Загальний щорічний об'єм продукції аквакультури в середньому становить 20-25 тис. тон на рік (у 2015 році -20,3 тис. тон). Найпопулярнішими видами риби, що вирощують фермери є короп, товстолобик, осетрові та форель [1].

Не вся територія України є придатною для розвитку аквакультури, оскільки існує безліч факторів, які мають вплив на результати та навіть саму можливість здійснення аквакультури (мається на увазі якість води, доступність та вартість простору/площ, кліматичні умови тощо). Критичним при обговоренні є питання про місце розташування підприємств для здійснення аквакультури, інтегрованої оцінки як позитивних, так і негативних наслідків розвитку нових підприємств. Це важливо усвідомлювати перед початком реалізації проєктів, що фінансуються з державних коштів (або коштів громади).

Аквакультура у Україні гарно розвивалась протягом останніх двох десятиліть, і значною мірою це відбувалось завдяки багатьом ініціативам Спільноти, які було здійснено на підтримку сектора.

Унія має досить потужне правове забезпечення щодо аквакультури, і діяльність в частині поліпшення законодавства для аквакультури прогресує. Однак ще є простір для подальшого поліпшення ситуації у цій сфері, і увагу має бути привернуто у тому числі до причин сповільнення зростання, що спостерігається останнім часом [3].

В той час як загальна структура демонструє наявність позитивного потенціалу для подальшого розвитку, аквакультура в Україні має впоратись з деякими проблемами. Зокрема за напрямками забезпечення вимог захисту здоров'я, впливів на довкілля та ринкової нестабільності. Аквакультура демонструє типову ринкову цінову нестабільність, характерну для нових агро - харчових індустрій, що швидко зростають. Хоча у публічній свідомості сформувалось сприйняття продукції аквакультури як зараженої шкідливими хімікатами, такі випадки швидше є рідкісними. Є доконаним фактом, що споживання морепродуктів корисне для здоров'я людини, якщо гарантовано, що морська фермерська продукція українського походження або та, що імпортується до Європи, є безпечною, гарної якості та виробляється у спосіб, що використовує практики гарного здоров'я тварин та їх утримання у гарних умовах.

Еволюція попиту на ринку морепродуктів України створює гарний потенціал для продукції аквафермерства, якщо вона відповідає вимогам супермаркетів (регулярність постачання, доступність та гомогенність/стандартність продукції); з'явилося також багато видів продукції у результаті застосування нових технологій переробки та широкого спектру видів продуктів. Однак відповідальність за інвестиції та розвиток виробництва лежить на підприємцях, які мають завжди тримати на увазі питання про те, що насичення ринку є одним з головних чинників, що шкодять аквакультурній індустрії. Більшість підгалузей сектору аквакультури зазнали впливу падіння ринкових цін на початку 90-х років. Але це не обов'язково є негативним фактором, і насправді стимулювало до підвищення продуктивності виробництва та генерувало інноваційні підходи до маркетингу. Але додаткові поліпшення у продуктивності зараз виглядають складними у досягненні цілями, оскільки низька норма прибутку у більшості напрямів аквакультури лишає занадто мало ресурсів у виробників для інвестування у дослідження, розвиток та маркетинг [4].

Фінансова допомога, що надавалась на аквакультуру з початку 70-х років, стимулювала зростання виробництва. Допомога узаконювалась на підставі того, що аквакультура була визнана інструментом регіональної політики зближення; морська аквакультура

була високо ризикованою сферою інвестування у 70-х-80-х роках. Гранти були успішними у заохоченні європейських інвесторів, і діяли як каталізатори для інвестицій та стартерами у розвитку нових секторальних розвитку, і за відсутності таких каталізаторів потрібно було б багато більше часу для досягнення цілей. Гранти більш за все були корисні для щойно створюваних напрямів аквакультури. Але у даний час ситуація змінилась докорінно, і надвиробництво є абсолютно реальною загрозою для певних напрямів (підсекторів) виробництва аквакультури [5].

Нові види, органічна та «дружня до довкілля» аквакультура може допомогти розширити виробництво продукції аквакультури України. Збільшення кількості видів, що стають об'єктами аквакультури, та нових порід/різновидів, може створити нові можливості і потрібно продовжувати активно сприяти цьому напрямові діяльності. Логотип «органічний» є важливим індикатором надійності органічної якості; деякі держави-члени мають власні національні правила, але не існує міжнародного зобов'язуючого органічного регламенту. Також створення спеціальної «дружньої до довкілля» аквакультури (наприклад екстенсивна аквакультура) заслуговує на окрему підтримку, включаючи розвиток спеціального маркування.

Розвиток аквакультури потрібний, у першу чергу, як розвиток соціального інструмента, який може зменшити тиск на ринку праці саме у сільській місцевості. Крім того, за організації належної державної комплексної підтримки, це сприятиме забезпеченню потреб у повноцінному харчуванні малозабезпечених верств населення.

Література.

1. Сучасна аквакультура: від теорії до практики. – К.: «Простобук», 2016. – 119 с.
2. Міністерство аграрної політики та продовольства України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua/node/23329>
3. Аквакультура: основні законодавчі аспекти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/u-pravovomu-poli/1680-akvakultura-osnovni-zakonodavchi-aspekty.html>
4. Державне агентство рибного господарства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://darg.gov.ua/_osnovni_ob%E2%80%99jeki_0_0_0_1524_1.html
5. Наукові засади державного регулювання аквакультури пшучних водойм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/11_2011/5.pdf.